

Hus v tradici české starokatolické církve

Květoslav Tomáš Krejčí

„A proč jste se rozhodl vstoupit do té německé církve?“ zeptal se mne před lety můj dobrý známý, jinak přední český novinář a sečtělý člověk. Jakési stigma němectví, které starokatolictví provází, očividně někdy přetrvává i sedmdesát let poté, co drtivá většina starokatolíků žijících v českých zemích v důsledku událostí II. světové války musela odejít. Starokatolictví na našem území však mělo od počátku dvě tváře: německou a českou. A právě osoba a učení Mistra Jana Husa poskytla českému starokatolictví zásadní identifikátor, který předznamenal jeho vznik a provázel ho po celá léta nelehkého dvacátého století.

Je skutečností, že vznik starokatolictví¹ na území habsburské monarchie byl prakticky výlučně záležitostí německy mluvícího obyvatelstva.² To necítilo potřebu jakkoli Husův odkaz zmiňovat a nepociťovalo k němu zvláštní náklonnost i proto, že v (neúspěšné) revoluci roku 1848–1849 se husitství stalo součástí českého národního boje, vedeného zejména mladočechy. V polemice s Františkem Palackým vystupoval s negativním hodnocením Husovy postavy německý historik Konstantin Höfler. Mistr Jan byl používán jako symbol boje proti němectví.³

¹ Vznik starokatolictví je bezprostředně spojen s I. vatikánským koncilem a formulací dogmatu o papežské neomylnosti v konstituci *Pastor aeternus* z 18. 7. 1870. V roce 1871 odpůrci těchto závěrů vydali nejdříve tak zvané Mnichovské letniční prohlášení a později se sešli na svém 1. kongresu. Po 2. starokatolickém kongresu roku 1872 došlo v Německu k vysvěcení prvního biskupa a v Prusku, Hesensku a Bádensku se dospělo ke státnímu uznání v roce 1873, později i ve Švýcarsku.

² Podrobněji např. Hans Josef DEMMEL, *Geschichte des Alt-Katholizismus in Österreich, Kempten-Allgäu*: Verlag des Reichsverbandes alt-katholischer Jungmannschaften, 1914.

³ K tomu např. Jaroslav ŠEBEK, „Ideové a politizující reflexe husovské tradice v 19. století a na počátku 20. století,“ in *Mistr Jan Hus v proměnách času a jeho poselství víry dnešku*, Praha: ČČSH, 2012, s. 139n.

1. M. JAN HUS A PRVNÍ ČESKÉ STAROKATOLICKÉ BOHOSLUŽBY

Ve Vídni vznikla první starokatolická obec hned roku 1871 a státního uznání na území habsburské monarchie se starokatolíci dočkali roku 1877. Sídlem nově utvořené diecéze byla nejdříve Vídeň, od roku 1896 pak Varnsdorf.⁴ Počátky českého starokatolicství⁵ jsou spojeny se jménem Františka Išky (1863–1924), původně římskokatolického kněze, který byl zastáncem prosazování českého jazyka v liturgii, jakož i myšlenek křesťanského socialismu. Působil v převážně německy hovořících částech českých zemí a projevy jeho národního citění vedly k řadě konfliktů s představiteli církve i občanského života; římskokatolickou církev v důsledku toho opustil a vstoupil ve Vídni do rakouské církve starokatolické. Odtud odjel na pozvání švýcarského starokatolického biskupa v roce 1896 do Bernu. Pokračoval však v kontaktech s příznivci v Čechách a v propagaci myšlenky národní české katolické církve.

Ve Švýcarsku našel Iška úrodnou půdu. Již z ledna roku 1892 pochází text přednášky, který v kapli sv. Anny ve švýcarském Schaffhausenu přednesl farář Josef Příbyl. Jde o vcelku zasvěcenou studii, zabývající se jednak Husovými předchůdci i spolupracovníky, jakož i jeho životem a procesem v Kostnici. Je zřejmé, že je psána pod vlivem starokatolického hnutí, protože v souvislosti s Husovým (blíže nespecifikovaným) citátem o primátu Písma svatého uzavírá, že „podle Husa je učení o neomylném papeži směšným protimluvem, neboť bible je pro všechny křesťany neklamné a zcela dostatečné pravidlo pro život“.⁶

Je tudíž příznačné, že jedním z prvních bodů rodící se exilové národní katolické agendy byla právě rehabilitace Mistra Jana Husa. Tento požadavek přednesl Iška v roce 1897 na 4. starokatolickém kongresu ve Vídni. Kvůli odporu německy hovořících starokatolíků byl sice tento bod nejdříve stažen z pořadu jednání, nakonec však kongres prohlásil upálení Jana Husa a Jeronýma Pražského za nekřesťanské. O rok později Iška publikoval v *Národních listech* požadavek na revizi Husova procesu.

⁴ K dějinám starokatolicství v severních Čechách podrobně Karel KOLÁČEK, *Vznik a vývoj starokatolického hnutí na území severních Čech do roku 1946*, Brno: L. Marek, 2006.

⁵ Podrobně k dějinám vzniku česky hovořící starokatolické církve a k prvním starokatolickým bohoslužbám v českém jazyce: Petr Jan VINŠ, *Starokatolická obec v Praze a její vztah k vznikající Církvi československé*, diplomová práce, HTF UK, Praha 2008.

⁶ *Johannes Hus, der Märtyrer: Öffentlicher Vortrag, gehalten in der St. Annakapelle zu Schaffhausen, im Januar 1892, von Jos. Příbyl, Pfarrer, Schaffhausen*: Buchdruckerei Joh. Bachmann, 1892.

První starokatolická bohoslužba v češtině se tudíž konala nikoli v Čechách, nýbrž ve Švýcarsku, a to 7. července 1898, v souvislosti s výročím Husovy mučednické smrti. František Iška byl v té době již duchovním švýcarské „kristokatolické“ církve.⁷ Bohoslužbu zaštil i krajanský spolek „Hus“ a její konání podpořil též tehdejší švýcarský starokatolický biskup. Bohoslužbu doprovodil chorál *Kdož sú Boží bojovníci*. Iška později v roce 1899 začal vydávat v Praze list *Národní katolík*, od počátku se hlásil k Husovu odkazu a 6. 7. 1899 vyšlo dokonce jeho zvláštní číslo věnované výročí Husovy mučednické smrti. Zde se uvádí i Iškova vize národní katolické církve, jež má být „katolíky a husity zároveň“.⁸ První česká bohoslužba na našem území se pak slavila v Praze o Vánocích roku 1899 v Iškově bytě.

Vzhledem k praktické nemožnosti získat samostatnou registraci pro českou národní katolickou církev se Iška obrátil na Starokatolickou církev Rakouska s žádostí o vytvoření pražské obce. V této souvislosti formuloval dne 5. 4. 1900 v *Národním katolíku* svůj záměr v Praze zřídit kapli, jež by na počest Mistra Jana Husa nesla název Betlémská, k čemuž skutečně došlo. Roku 1901 v Praze založil starokatolickou besedu „Hus“. V roce 1902 však Iška odjel nejdříve krátkodobě, avšak o rok později již trvale do Ameriky. Zde k jeho počínům patřila též stavba Husova domu v Chicagu, který byl otevřen v roce 1916. Po Iškově odchodu prošla pražská starokatolická obec nejdříve tzv. „pravoslavnou krizí“, jež vedla k žádosti k ruskému pravoslavnému synodu o prohlášení Jana Husa za svatého.⁹ Poté se dočkala konsolidace pod vedením Václava Jaromíra Rába (1877–1956), pod jehož vedením po zániku *Národního katolíka* začíná vycházet nové periodikum nazvané příznačně *Hus*. Václav Ráb se později stává členem nově vzniklé Církve československé a zastává v ní významné funkce, v roce 1921 se však vrací do církve starokatolické.

⁷ Pavel Benedikt STRÁNSKÝ, „Prehistorie české starokatolické liturgie,“ in *Liturgická a eklesiální pluralita na území Československa v první polovině 20. století*, ed. Walerian Bugel a kolektiv, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, 2011, s. 75.

⁸ *Národní katolík*, 6. 7. 1899, s. 22.

⁹ VINŠ, *Starokatolická obec v Praze a její vztah k vznikající Církvi československé*, s. 71n., s. 113.

2. PUBLIKAČNÍ ČINNOST FRANTIŠKA IŠKY

V roce 1900 vyšla Iškova bohoslužebná kniha *Národní církev československá*, ve které zmiňuje významný husitský prvek, konkrétně píseň *Kdož sú Boží bojovníci*, kterou zařadil před homilií.¹⁰

Následujícího roku spatřil světlo světa spis *Kazatel betlémský*, na který navázala v roce 1902 kniha *Mistr Jan Hus, mučedník kostnický*, kterou František Iška vydal vlastním nákladem. První vydání bylo zřejmě brzy rozebráno, protože se archivně zachovalo pouze vydání druhé.¹¹ Dílo bylo sepsáno s cílem „vyvolati a upevniti jasný obraz Mistra Jana Husi v myslích a srdcích lidu našeho“. Text je očividně psán pod vlivem událostí, které daly vzniknout starokatolictví, protože spory v době papežského schizmatu v Husově době jsou ironicky popisovány jako střety mezi „neomylnými svatými Otcí“ a jejich syny, byť dogma o papežské neomylnosti bylo plodem až posledních desetiletí 19. století. Jde o neobyčejně emotivně napsané dílo, plné zřejmého odporu k římskému katolictví.¹² Iška si zároveň dobře všímal Husovy ekleziologie, která je svým pojetím katolicity velice blízká starokatolické vizi:

Hus ... rozuměl pod církví katolickou totéž, co tak jmenováno bylo bez odporu v celém křesťanském světě po celá dlouhá století, totiž: soubor (shromáždění, celek) všech pravověrných křesťanů, soubor všech jednotlivých zcela samosprávných církví.¹³

V poznámce pak Iška cituje dopis M. Jana z roku 1414 adresovaný M. Křišťanovi z Prachatic.¹⁴ Zakladatel českého starokatolicismu se dále

¹⁰ STRÁNSKÝ, „Prehistorie české starokatolické liturgie,“ s. 78.

¹¹ Studie navazuje na předcházející publikaci: František Iška, *Mučedník kostnický*, Praha, 1900.

¹² „Řím byl zvyklým a vždy ochotným vše odpouštětí – pro vraždy, loupeže, mravní zhovadilost měl milosrdenství nazbyt, jen tomu, kdo sáhnul mu na jeho měšce, nikdy neodpustil, toho zatratil do pekla horoucího. Pro toho, kdo odvážil se vzepřít se jeho nenasytné lakotě a světovládě, již rovnal hned hranici a čekal jen na příležitost, by ‚zbojníka‘ na ni postaviti mohl.“ Tamtéž, s. 7–8.

¹³ Tamtéž, s. 11.

¹⁴ „Žádná část církve není všeobecnou církví svatou apoštolskou – nesprávný je tudíž výrok onen doktorův, že katolická církev apoštolská a církev Římská totéž jsou.“ A dále: „svatá katolická církev jsou všichni svatí věřící křesťané bojující ve víře Kristově.“ Iška dokonce tvrdí, že Hus „přestal býti Římanem, stal se starokatolíkem, t.j. katolíkem v starém původním a pravém toho jména smyslu.“ Tamtéž, s. 12.

vypořádává s některými Husovi předhazovanými věroučnými omyly. Konkrétně se jedná o predestinaci, neplatnost svátostí udílených knězem ve stavu hříchu, otázku církevní tradice. Za zmínku stojí, že v Iškově době zřejmě otázka případné heterodoxie Husova učení o eucharistii nebyla obecně nastolována.¹⁵ Shrnuje, že Hus „zavrhoval svrchovanost římského papeže, hájil samosprávu církví částečných [partikulárních], tedy jejich ráz národní, hájil právo věřících voliti si své kněze, zavrhoval kněžovládu, upíral kněžím práva míchat se do záležitostí veřejných a přenášeti autoritu duchovní na záležitosti světské, potíral rozhorleně kupčení s věcmi posvátnými a vybírání poplatků za církevní výkony“.¹⁶ Hus tudíž kázal „návrat k víře původní, očistěné od nešvarů“.¹⁷ Při hodnocení Husova významu ovšem Iška klade rovnítko mezi původní vírou a učením „našich slovanských věrozvěstů a původní církve nerozdělené,“ abychom „opět nalezli ztracenou souvislost se slovanskou církví východní pravoslavnou“.¹⁸ Podle Išky Hus „chtěl, aby církev byla znárodněna a zlidověna“.¹⁹ Zde Iška zcela zřejmě naráží na starokatolický požadavek čtení Bible a konání bohoslužeb v národním, obecně srozumitelném jazyce. Najdeme zde i odkaz na vztah Bible, tradice a církevního magisteria. Iška uvádí, aniž by zmínil odkaz, že M. Jan hájil stanovisko, že se v církvi nesmí zavádět „žádného nového učení, jež Písmu sv. odporuje“. Text má i jinak silné národní ladění, ze kterého je patrné pnutí mezi německým a českým živlem: „V ohledu národním jest právě jméno: Hus, jež poráží všecku chvástavost o vyvýšenosti kultury německé nad naši.“²⁰

Vliv Husova učení a síla jeho symboliky byla tedy pro vznikající českou starokatolickou církev zcela zásadní. I proto již v roce 1923 znamenalo dodnes vycházející švýcarské německojazyčné starokatolické periodikum *Internationale Kirchliche Zeitschrift*, že farář Ráb se hlásil

¹⁵ „Nyní, kdy znalost spisů Husových jest všeobecnější, neodvází se k takové makavé, Jezovity na potupu Husova vynalezené lži, ani Brynych, tím méně lidé vážnější jako Lenc, Kryštůfek a.j.“ Tamtéž, s. 13.

¹⁶ Tamtéž, s. 13–14.

¹⁷ Tamtéž, s. 13.

¹⁸ Tamtéž, s. 14–15. „Jest téměř jisto, že kdyby Hus déle na životě byl zůstal, bylo by došlo k sesterskému poměru Husitské církve k pravoslavné. Věřoučný společný podklad byl dán: starokatolicism a úchyly v obřadech neb zařízení nebyly by bývaly překážkou.“

¹⁹ Tamtéž, s. 13.

²⁰ Tamtéž, s. 15.

k husitství a psalo o „husitské, české starokatolické církvi“.²¹ V němčině byl přetištěn obsáhlý Rábův program, který o své církvi psal v první řadě jako o církvi husitské:

Husitská církev je pokračovatelkou tohoto směru tím, že nejen přejímá Husovo jméno, nýbrž i jeho učení. Je to vpravdě stará katolická či starokatolická víra. Protože husitská církev je co do učení, ritu a zřízení zajedno se starokatolickými církvemi jiných národů, nazývá se též česká starokatolická církev. Husitská církev není tedy církví novou, ale jen pokračováním slavného husitského hnutí, jehož vývoj zastavila bitva na Bílé hoře a římskokatolická protireformace. ... Hlásíme se plně k učení Mistra Jana Husa.²²

Z tohoto prohlášení vyplývá, že pražská obec se v době faráře Rába hlásila primárně k odkazu M. Jana Husa a používala název „církve husitská“. Až v druhé řadě se uchylovala k označení „česká církev starokatolická“.

3. DALŠÍ STAROKATOLICKÁ PUBLIKAČNÍ ČINNOST SPJATÁ S M. JANEM HUSEM

Představitel moderny František Loskot (1870–1932), který působil v roce 1908 v pražské starokatolické obci, stál za vydáním tzv. *Husova památníku*, slavnostního listu, který je publikací statí různých autorů, vydaného k 6. červenci 1913.²³ Sborník obsahuje báseň Lily B. Novákové, stať Ladislava Šalouna, prof. dr. Františka Krejčího, dr. Antonína Uhlíře, MUDr. Richarda Adamíka, prof. dr. Otakara Kádnera, ing. J. Vencla, Karla V. Tučka, dr. Ed. Beneše, dr. Otakara Pertolda, ing. J. Pašty, dr. J. Vančury a Františka Drtiny. Vztahu M. Jana a starokatolictví se tu však nevěnuje obzvláštní pozornost.

O rok později publikoval František Loskot ve vydavatelství Volné myšlenky práci s titulem *Mistr Jan Hus: Jeho život, spisy a názory*. Jedná se o spis bez hlubšího teologického základu, spíše popisné podoby, zachycující hlavní události Husova života a podávající přehled jeho díla.

²¹ Adolf KÜRY, „Zur tschechoslowakischen Nationalkirche und zur hussitischen tschechischen altkatholischen Kirche,“ *Internationale Kirchliche Zeitschrift*, 1932, č. 2, s. 125.

²² Tamtéž, s. 121–125.

²³ *Husův památník*, ed. František Loskot, Praha: Vydavatelství Volné myšlenky, nedatováno, patrně 1913.

Výbor z názorů M. Jana je vcelku namátkový, bez pokusu uvádět citace z konkrétních děl, přičemž zdůrazňuje hlavně mravní rozměr jeho učení. Jasně zde zaznívá protiněmecká nálada autorova, který uvádí, že „němečtí členové církevního sněmu v Kostnici pro jeho národní smýšlení zakročovali proti němu tím bezohledněji, nemohouce mu zapomenout především, že postavil se proti Němcům na universitě pražské“.²⁴

Z doby kolem roku 1917 se dochoval další doklad toho, že se čeští starokatolíci hlásili odkazu M. Jana. Jde o leták nadepsaný „Přátelům a příznivcům hnutí husitského a slavných dějin doby husitské!“ Po připomínce mučednické smrti Husovy text tvrdí, že „hnutí husitské, Mistrem Janem započaté – církev pod obojí – nikdy neustalo a přetrvalo celá staletí. Po tři sta let bylo skrytým semenem a v naší době přátelů a stoupenců Mistra Jana Husa, jeho víry, jeho idejí sjednocují se zase v celek jediný a tvoří českou církev starokatolickou pod obojí, státem uznanou a již 40 roků trvající.“²⁵ Leták je na spodní straně perforovaný a obsahoval zřejmě nedochovanou přihlášku, která je uvedena výzvou ke vstupu do řad české starokatolické církve pod obojí. Zhruba o pět let mladší je pak podobný leták a přihláška, která se zachovala v úplnosti.²⁶

V roce 1936 se výrazně fundovaněji k odkazu M. Jana a jeho vztahu ke starokatolictví vyjádřil starokatolický autor Karel Hanf. Ve zřejmě rodinném nakladatelství Emil Hanf vydal svoji studii *Lze katolictví spojit s husitstvím? Úvahy o českém církevnictví. Historické podklady*. Jeho spis začíná sympatickým povzdechem, který neztratil na aktuálnosti ani o téměř osmdesát let později: „Vyznati se v českých církvích jest ještě těžší, než v politických stranách“ a posteskuje si, že „při volbě církve odkázán je český občan většinou na náhodné okolnosti, které způsobí, nebo způsobily, že je příslušníkem nějaké církve“ a uzavírá, opět zcela aktuálně, že „u velké části občanstva rozhoduje stránka finanční“, takže jsou „tam, kde netřeba ničím přispívat anebo kde se méně vybírá“.²⁷

Studie si vytkla za cíl předložit přehled církví, v té době působících v Československu, a podat nástin jejich věrouky. Po úvodu věnovaném počátkům křesťanství v „československém národě“ před Husem se vě-

²⁴ František Loskot, *Mistr Jan Hus: Jeho život, spisy a názory*, Praha: Vydavatelství volné myšlenky (dr. Th. Bartošek), nedatováno, patrně 1914.

²⁵ Starokatolická knihovna a archiv Josefa Königa, kat.č. SK-Č-XX-P-5.

²⁶ Tamtéž, kat.č. SK-Č-XX-P-4.

²⁷ Karel HANF, *Lze katolictví spojit s husitstvím? Úvahy o českém církevnictví. Historické podklady*, Praha: Emil Hanf, 1936, s. 3.

nuje v druhé kapitole Mistru Janovi. Shrnuje, že mezi jeho tak zvané bludy a poklesky „není ničeho, co by odporovalo katolickému nazírání dob prvokřesťanských“. Upozorňuje též na jakousi neucelenost Husova učení a – opět aktuálně – poznamenává, že

tato nehotovost je příčinou, že kdekdo a kdejaká církev může dovolávat se Husa a přivlastňovati si ho. Protestanté, církev československá, nevěrci dovolávají se Husa právě tak, jako politické strany vidí v něm průkopníka svobody a odboje. Ba i náboženské společnosti cizozemské, jakmile chtějí zakotviti v Československu, přimykají se k Husovi a vystupují jeho jménem.²⁸

Další část studie věnuje Hanf „utrakvistům či kališníkům“ mezi roky 1419 a 1517, kde shrnuje, že

hnutí náboženské, většinu obyvatelstva českých zemí zachvátivší, bylo katolicky orientované, že odvolávalo se k prvotní církvi nerozdělené, věroučně stálo na zásadách starokřesťanských koncilů, zachovávalo obřady katolické a v mnohém se podobalo církvím východním,

a dodává:

Všeobecně má se za to, jako by česká reformace byla protestantskou. To je omyl. Ani Hus, ani hnutí náboženské, bezprostředně po jeho smrti vzniklé, nemá nic společného s protestantismem, tím méně s novodobým unitářstvím církve československé.²⁹

V části věnované Českým bratřím se sice konstatuje jejich příklon k protestantismu, navzdory tomu však Hanf hodnotí tuto církev veskrze pozitivně: „Chtěl-li by se český národ skutečně navrátit k víře otců, pak přišly by v úvahu jen tyto dvě církve: církev podobojí a jednota bratrská.“³⁰ Po exkurzu do toho, jak „církev podobojí mění se v protestantskou církev luthersko-kalvínskou“ a českobratrskou církev evangelickou (kapitoly V. a VI.), věnuje další kapitoly Hanf církvi československé (VII.) a církvi pravoslavné (VIII.), kterou označuje za „nejvěrnější strážkyni pravd Kristových a zařízení církve původní“.³¹

²⁸ Tamtéž, s. 9.

²⁹ Tamtéž, s. 13.

³⁰ Tamtéž, s. 16.

³¹ Tamtéž, s. 29.

V IX. kapitole autor konečně pojednává o církvi starokatolické. Stať je uvedena titulem „Lze katolictví spojit s husitstvím?“ a naznačuje, že jeho zájmem je právě spojitost mezi odkazem M. Jana a starokatolictvím. Autor se předně obrací k víře prvotní a odmítá činit rovnítko mezi římským katolicismem a katolicismem v širším slova smyslu. Vzápětí dodává, že „tento ideál českého náboženství snaží se uskutečnit český sbor církve starokatolické“. Autor je dobře obeznámen s německo-českou polaritou uvnitř starokatolické církve a tudíž si je zřetelně vědom jiných akcentů, které čeští starokatolíci na rozdíl od svých německy hovořících spoluobčanů kladou:

Pojmenování „církve starokatolické“ nevystihuje dosti jasně podstatu nábožensko-historických zásad českého sboru této církve. Snad by jí lépe vyhovovalo pojmenování „katolická církev podobojí“.³²

Pisatel dále konstatuje, že sbor stojí na základě katolického světového názoru a považuje se za pokračování staré české církve podobojí či utrakvistické.

V této malé církvi, vlastně sboru, uskutečněna dokonale ona synthesisa katolictví s husitstvím... Bohužel česká veřejnost buď o tomto malém sboru vůbec neví, nebo není dosti poučena o jeho cílech.

Hanf se však dopouští určitého ahistorismu, když tvrdí:

Poněvadž bylo nutno, aby sbor přiřčenil se k nějakému většímu svazku církevnímu, připojil se věroučně i dle obřadů téměř totožné německé církvi starokatolické ve Varnsdorfu..., která ovšem svůj vznik odvozuje teprve z doby vatikánského sněmu..., na němž prohlášena byla neomylnost papežská. Tím způsobem včleněn je sbor to t.zv. utrechtské unie církví starokatolických...³³

K charakteru starokatolictví pak dodává, že tu nejde „o nějaké otrocé napodobování starých řádů, nýbrž o uplatnění starých, nepomíjejících pravd, posvěcených těžkými zápasy našich předků“.³⁴

Studie se dále věnuje zejména ekleziologii (X.), kde se křesťanství rozděluje na protestantismus a katolictví, přičemž do skupiny katolické

³² Tamtéž, s. 32.

³³ Tamtéž, s. 32.

³⁴ Tamtéž, s. 33.

počítá církve pravoslavné, římskokatolickou církev, církve anglikánské a starokatolické. Až na římskokatolickou církev však zmíněné církve „neuznávají papežské nadvlády a neomylnosti“ a „uznávají svou příbuznost a pěstují přátelské styky mezi sebou“. Do této katolické skupiny by patřila i česká církev podobojí, neboť „i co do věrouky, i co do obřadů, podobala by se nejvíce nejstarší z církví starokatolických, církvi holandské, a proto právem navazuje český sbor starokatolický na českou církev podobojí, pokládaje se za jejího pokračovatele“.³⁵ Hanf tedy vidí v prvé řadě prvek podobnosti mezi učením české církve podobojí a církví holandskou, tedy nezávislou katolickou církví utrechtského arcibiskupství, které se osamostatnilo v 18. století. Tím, že český sbor starokatolické církve je členstvím v Utrechtské unii v plném církevním společenství s církví holandskou, odůvodňuje pak spojitost mezi utrakvismem a starokatolictvím. Autor poznamenává dále, že „původní katolictví nezná papežství, nadvlády to jednoho biskupa nad druhými. Zřízení církví spočívá na biskupech – odtud pojmenování: církve episkopální. Všichni jsou si rovni. O člancích víry nemůže nikdo rozhodovati, než celá církev sama, tj. souhrn všech věřících, a nelze nic prohlásiti za článek víry než to, co by se již věřilo po všecken čas, všude a ode všech. O tom svědectví vydávají biskupové shromáždění na všeobecném koncilu.“³⁶

Konečně v XIII. části věnované „sjednocení církví“ autor poznamenává, že „církve starokatolické od svého počátku zabývaly se myšlenkou sjednocení církví, ba více ještě, snažily se dáti si takový věroučný poklad, který by umožňoval, aby se mohly státi sjednocovací základnou pro všechny v pravdě křesťanské církve“.³⁷ Doslov autor uzavírá výzvou čtenáři, aby si na konci Čechova mostu povšiml malé kapličky, která je „nynější stánek českého sboru starokatolického, v němž vysílají se k Bohu modlitby za obnovení a posílení staré české církve podobojí...“³⁸

V roce 1937 se nad Evropou stahují mraky. Právě tehdy se objevil ve starokatolickém okruhu překlad studie o Janu Husovi, jehož autorem není nikdo jiný než Benito Mussolini. O překlad se postarala manželka Františka Loskota. Jde o výňatky z Mussoliniho díla *Giovanni Hus Il veri-*

³⁵ Tamtéž, s. 35–36.

³⁶ Tamtéž, s. 40.

³⁷ Tamtéž, s. 49.

³⁸ Tamtéž, s. 51.

dico.³⁹ Podle úvodního slova překladatelky se jedná o knihu, která vyšla jako 7. číslo historické knihovny „Mučeníci volné myšlenky“, vydávané v Římě socialistickým poslancem Podreccou. Pozoruhodné je, že obrazový materiál Mussolinimu obstaral František Loskot.⁴⁰ Předmluva pochází z pera husitologa Františka Michálka Bartoše (1889–1972), který hovoří o pramenech, z nichž Mussolini čerpal, a mimo jiné poznamenává, že knihu psal Mussolini „s upřímnou účastí a úctou k našemu Mistrovi“ a označuje jej za „všemohoucího diktátora Itálie“.⁴¹ Za poznámku stojí, že jde o velmi slabý kompilát čerpající z díla Louise Légera (1843–1923) a Friedricha von Bezolda (1848–1928) a Josefa kardinála Hergenröthera (1824–1890). Mussolini označuje husitské hnutí za „kacířské“, složené „ze dvou složek – náboženství a nacionalismu“, které „chovají prvky sociální a socialistické“.⁴²

Po II. světové válce vyšla ve starokatolickém okruhu populárně pojatá edice *Výkladu víry* z roku 1947.⁴³ Nejednalo se o kritické vydání zmíněného Husova díla, nýbrž o pojednání, které mělo být přístupné širším čtenářským vrstvám. Úvod i poznámky jsou z pera starokatolické autorky Milady Pulcové, matky jednoho z budoucích starokatolických duchovních. Obálka nese jednak citaci z pera v té době již zesnulého prof. dr. F. Žilky, úryvek z díla Karla Jaromíra Erbena, poznámku Rudolfa Jana Poláka, ředitele Husova archivu, jakož i text z pera Václava Jaromíra Rába, tehdejšího správce biskupství církve starokatolické v ČSR. Posledně zmíněný prohlašuje, že Husův *Výklad víry* je „jedním ze spisů, které podávají podle našeho přesvědčení jasný rozbor základních náboženských pravd způsobem naprosto pravověrným“.

4. HUSOVA MUČEDNICKÁ PAMÁTKA VE STAROKATOLICKÉ LITURGII

V dochovaných původních starokatolických liturgických knihách se objevuje zmínka o M. Janu Husovi poprvé v samizdatovém misálu

³⁹ *Mussoliniho kniha o Janu Husovi, muži pravdy*, přeložila A. Loskotová, Turnov: Jan Jiránek, 1937.

⁴⁰ Tamtéž, s. 3.

⁴¹ Tamtéž, s. 4.

⁴² Tamtéž, s. 18–19.

⁴³ MISTR JAN HUS, *Výklad víry: Ke cti kostnického mučedníka svaté paměti vydala Husova jednotá biblická*, Jablonec nad Nisou, 1947.

z roku 1947.⁴⁴ Nalézáme tu rubriku pro 6. červenec nadepsanou „Mistr Jan Hus, svatě paměti“. Liturgie začíná slovy:

Nejpřednější věc slova Tvého jest pravda a na věky trvá všeliký úsudek spravedlnosti Tvé. Knížata se mně protiví bez příčiny, však slova Tvého děsí se srdce mé. Ostríhá duše má svědectví Tvých, neboť je velice miluji. Toužím po spasení Tvém, Hospodine, a zákon Tvůj jest rozkoš má.

Jde o výbor z žalmu 119 v překladu Bible kralické, konkrétně o verše 160–161, 167 a 174. Následuje Gloria a modlitba:

Všemohoucí, věčný Bože, uděl nám, abychom vždy vyznávali a hájili věčné pravdy Tvé po vzoru mučedníka Tvého Jana, jenž věrně umíral za ně v plamenech, duši svou odevzdávaje Ježíši Kristu, Pánu svému a Pánu našemu.

Jako čtení je vybráno Zj 7,14–17. Graduale (stupňová modlitba) vyznívá následovně:

Očekávám na Hospodina, očekává duše má na slovo Jeho. Pane, vyslyš hlas můj, nakloň sluchu svého ke hlasu pokorných modliteb mých. Očekávej Hospodina, neboť u Něho jest milosrdenství a hojné vykoupení.

Jedná se o Žl 130,2–3.7 ve znění Bible kralické, vždy s malou úpravou. Evangelium je text Mt 10,24–28, perikopa o mistru a učedníkovi končící slovy o tom, že ti, kteří zabíjejí tělo, nemohou zabít duši, v jasné narážce na mučednickou smrt M. Jana. Obětování obsahuje text:

Pro Tebe snášíme pohanění, proto horlivost domu Tvého strávila nás. Vyslyš nás, Hospodine, neboť dobré jest milosrdenství Tvé. Vedle množství slitování svých shlédni na nás.

Text vychází z Žl 69.

Tichá modlitba vyznívá následovně:

Hospodine, Bože můj, vyznávám, že Ty sám všechno jsi. Kdo Tebe má, všeho světa ozeleti může, jen Ty sám mne posilni pro Ježíše Krista.

⁴⁴ *Kniha mešní – české církve starokatolické pod obojí – církve husitské*, Praha 1947, archiv Starokatolické knihovny a archiv Josefa Königa, Praha. K historii misálu viz poznámka in STRÁNSKÝ, „Prehistorie české starokatolické liturgie,“ s. 82.

Po obecné modlitbě následuje preface:

Spasiteli, Synu Boží, uděl nám, abychom následovali mučedníka Tvého Jana, zachovali pevnou víru a věrně setrvali v pravdě Tvé, jenž žiješ a kraluješ na věky věkův.

V době nesvobody před rokem 1989 používala starokatolická církev též *Misálu římského části v jazyce českém* vydaného Jednotou katolického duchovenstva v roce 1919 ještě před vznikem Církve československé. Do tohoto misálu je vložena perem psaná vsuvka nadepsaná „6. července v den upálení Mistra Jana Husa“. Uvedený přídatek obsahuje zvláštní modlitbu, patrně z ruky Martina Jana Vochoče (1910–1967), který byl správcem starokatolického biskupství:

Všemohoucí věčný Bože, uděl nám, hříšným služebníkům svým, abychom věčné pravdy tvé vždy vyznávali a hájili podle vzoru mučedníka tvého, spravedlivého kněze Jana, jenž pro pravdu věrně a statečně umíral v plamenech, poroučuje duši svou Ježíši Kristu, Synu tvému, Pánu našemu, jenž s tebou živ jest a kraluje v jednotě Ducha svatého, Bůh, na věky věkův. Amen.

Zmíněný misál byl používán v pražské a brněnské farnosti. Biskup Augustin Podolák, který byl v roce 1971 zbaven státního souhlasu k výkonu duchovenské činnosti, kromě toho používal vlastní texty k oslavě Husovy památky.

Nový starokatolický misál, který se začal používat v roce 1999 a knižně vyšel v roce 2011, označil 6. červenec za svátek a spojil mučednickou smrt M. Jana Husa s mučednictvím Jeronýma Pražského. Autorem textů je současný starokatolický biskup Dušan Hejbal. Nacházíme zde modlitbu:

Věčný Bože, dal jsi svatým Janu a Jeronýmovi odvahu, aby vyznali jeho pravdu a tuto víru dosvědčovali až ke smrti. Dej, ať jsme schopni vydat svědectví a naději, která nás naplňuje, že tvoje pravda vítězí, a tak následovali tvého Syna, který v jednotě Ducha svatého s tebou žije a působí navěky věků.

Pro 6. červenec je pak nejdříve předepsáno čtení z Iz 59,4,7–10.14–17.20, alternativně perikopa z deuterokanonické Knihy Moudrosti o duších spravedlivých, přebývajících v Boží ruce (srov. Mdr 3,1–9), následuje Žl 31, kde se žalmista utíká k Hospodinu a odevzdává do jeho rukou svého ducha. Jako epištola se čte 2 Tim 2,8–13 o snášení utrpení a 2 Tim

3,10–12 o zakoušení pronásledování. Evangelijní text je z perikopy o vinném kmeni Jan 15,20–21 o pronásledování učedníků a Jan 16,1–4, o zabíjení těmi, kteří se domnívají, že tak uctívají Boha. Oba mučedníci jsou též uvedeni v litaniích světců, kde jsou zařazeni bezprostředně za svatým Janem Nepomuckým, jehož starokatolíci rovněž uctívají.⁴⁵

5. ZÁVĚR

V úvodu jsme si položili za úkol ukázat na vybraných událostech z dějin českého starokatolicství, na výběru z následné publikační činnosti i na liturgickém připomenutí Husovy mučednické památky, že odkaz Jana Husa je s historií i současností českého starokatolicství spojen zcela neoddělitelně. Husův život a učení byly od počátku starokatolického hnutí pro jeho česky hovořící příslušníky zásadním definujícím národním prvkem.

V době, kdy se k Husovu odkazu hlásí více či méně celá řada nejrozumnějších křesťanských církví v českých zemích, je vhodné si závěrem připomenout slova z citovaného díla Karla Hanfa:

Především měli by všichni, kteří se jím ohánějí, mít na paměti, že byl hluboce věřícím katolickým křesťanem, který šel na soud církevního shromáždění, aby tam prokázal svou katolickou pravověrnost.⁴⁶

⁴⁵ Liturgii spojené s M. Janem Husem se obsírně věnuje následující studie: David Ralph HOLETON, „Oslava Jana Husa v životě církve,“ in M. DRDA – F. J. HOLEČEK – Z. VYBÍRAL (ed.), *Jan Hus na přelomu tisíciletí: mezinárodní rozprava o českém reformátoru 15. století a o jeho recepci na prahu třetího milénia*, Papežská lateránská univerzita Řím, 15. – 18. 12. 1999, Tábor: Husitské muzeum v Táboře, 2001, s. 83–111. Jde o rozšíření jeho studie z r. 1993: „O felix Bohemia, o felix Constantia: The liturgical commemoration of Saint Jan Hus,“ in *Jan Hus, Zwischen Zeiten, Völkern, Konfessionen*, ed. Ferdinand Seibt, München: R. Oldenbourg Verlag, 1997, s. 385–403.

⁴⁶ HANF, *Lze katolicství spojit s husitstvím?*, s. 9.

Hus in the Tradition of the Old Catholic Church

Keywords: M. Jan Hus; the Old Catholic Church; František Iška; Karel Hanf; the Old Catholic liturgy

Abstract: The article explores the relationship between the Old Catholic Church in Bohemia and the personality and legacy of Jan Hus. The origins of the Old Catholic movement were predominantly an initiative of the German speaking population. Jan Hus was therefore a powerful symbol of national identity for those Czechs who were attracted to Old Catholic ideas. The first Old Catholic service in Czech was held in Switzerland on the occasion of the anniversary of the martyrdom of Jan Hus. The Old Catholic community of Prague was founded shortly thereafter, alongside an Old Catholic society called "Hus". A number of original and translated publications emerged from the Czech speaking Old Catholic circle between the Wars and the Church frequently identified itself as a Hussite Church. The second part of the article examines the commemoration of Jan Hus in Czech Old Catholic liturgy. It presents original Old Catholic prayers which were first inserted into the Roman Catholic missal and later contained in original Old Catholic missals in the Czech language.

ThDr. JUDr. Květoslav Tomáš Krejčí, Ph.D.
University of Oxford, Blackfriars
c/o Pusey House, St Giles
Oxford OX1 3LZ
kvetoslav.krejci@theology.ox.ac.uk